

PIRKANMAA

Pirkanmaan maakuntaohjelman 2018–2020 seurantakatsaus. Pirkanmaan liitto, 11-2018.

Kauan sitä odotettiin: NOUSUKAUSI YLLÄTTI TAAAS

**VÄLKKY
PIRKANMAA**

**EHYT
PIRKANMAA**

**KESTÄVÄ
PIRKANMAA**

**SAAVUTETTAVA
PIRKANMAA**

**Maakunta
erikoistuu
älykkäästi**

**MAAKUNTAOHJELMAA
RAHOITETTU JO
6,97 MILJOONALLA
EUROLLA**

SEURAAVAN VUODEN SÄÄ:
Lähiaikojen näkymä poutainen,
kansainvälinen ilmassa
kenties jo jäähtymässä

PIRKANMAA

Pirkanmaan maakuntaohjelman 2018–2020 seurantakatsaus. Pirkanmaan liitto, 11-2018.

Pirkanmaan maakuntaohjelma ”Yhä rohkeempi ja sopii sulle edelleen” on ollut Pirkanmaan kehittämisen strategisena johtolankana vuoden 2017 lopulta saakka. Ohjelmapäivityksellä ajantasaisestiin maakuntastrategian ”Rohkee, mutta sopii sulle!” aluekehittämisen linjaukset vastaamaan aikaa nykyisen ja uuden maakunnan välillä.

Nyt, vuoden kuluttua maakuntaohjelman käynnistymisestä, on luonteva välitarkastelun aika. Tavoitteiden edistymisestä kertova tilannekatsaus pyrkii olemaan helposti lähestyttävä, kompakti kooste keskeisimmistä Pirkanmaan kehitystä koskevista seurantatiedoista.

Katsaukseen on koostettu yhtenäisellä esittämistavalla tietoa kaikista neljästä kehittämiskokonaisuudesta: välkky, ehyt, kestävä ja saavutettava Pirkanmaa 2040.

Ensimmäisenä kuvataan kehittämisrahoituksen suuntautumista kehittämiskokonaisuuksiin ja niiden alatavoitteisiin. Hankkeiden painottumisen ja hanke-esimerkkien avulla nähdään, millaisin konkreettisin kehittämistoimenpitein maakuntaohjelmaa on alettu toteuttaa loppuvuodesta 2017 lähtien.

Toisena, kehittämistavoitteittain koostetut nykytilaprofiilit näyttävät, miten Pirkanmaa asemoituu tällä hetkellä verrattuna muuhun maahan. Profiilit osoittavat maakunnan suhteellisia vahvuuksia ja mahdollisia kipupisteitä. Indikaattoritietona on käytetty viimeisimpiä saatavissa olevia tilastotietoja, jotka ovat peräisin muutamaa poikkeusta

lukuun ottamatta avoimen datan lähteistä. Tiedot on suhteutettu alueellisen vertailun mahdollista-vaan muotoon väestön, työpaikkojen määrän tai vastaavan nimittäjän avulla. Oheen on taulukoitu kolmen viimeisimmän tilastovuoden absoluuttinen kehitys ja muutoksen kehityssuunta indikaattoreittain Pirkanmaalla.

Kolmantena osana sanallisessa arvioissa tulkitaan indikaattorinäkömää. Tulkintojen ja johtopäätösten tekemisen kannalta haasteita asettavat tiedon saatavuus ja ajantasaisuus sekä toimenpiteiden vaikutusten näkyväksi tekeminen. Pirkanmaan maakuntaohjelmassa ei ole asetettu määrällisiä tavoitetasoja.

Kokonaisuudessaan maakuntaohjelman seurantakatsaus kertoo, että Pirkanmaalla on ollut käynnissä varsin myönteinen kehitysvaihe, vaikkakin maailmantalouden merkit ennakoivat jo suhdanteen tasaantumista. Maakunnan välkyn, ehyen, kestävän ja saavutettavan kehittymisen kannalta olennaisimpia havaintoja mahdollisuuksista ja haasteista on nostettu lopun yhteen-vetoon.

Katsauksen päätoimittajana on toiminut Pirkanmaan liiton maakunta-analyttikko Anniina Heinikangas.

Välkky Pirkanmaa 2040

”Ensinnäkin halusimme valjastaa maakunnan laajan osaamis pohjan taloudellista kasvua ja asukkaiden hyvinvointia rakentavien uusien ideoiden hyödyntämiseen ja menestystarinoiden luomiseen.”

Pirkanmaan maakuntaohjelma 2018–2020

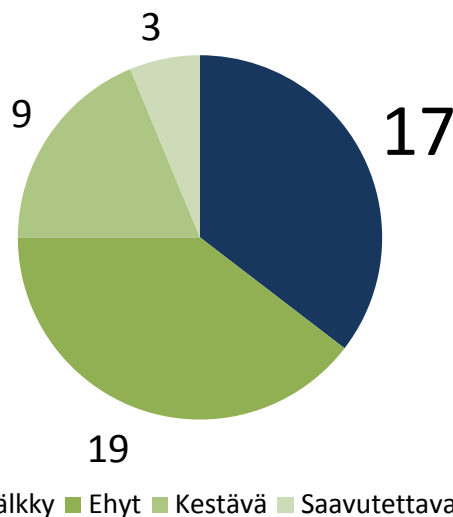

Välkky Pirkanmaa

-tavoitteet:

- Yrittäjyyden nostaminen ja kannustaminen uudelle tasolle
- Isojen haasteiden (kuten sote-uudistus, älyliikenne) hyödyntäminen kehittämisalustoina
- Uuden yliopiston aktiivisten yhteyksien tehostaminen ympäröivän toimijakentän kanssa (ml. tutkimusinfra-avaaminen)
- Startup-yritysten kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksien ja niitä synnyttävän ja tukevan pääomittaja- ja kasvattajayhteisön vahvistaminen
- Ulkomaisen rahoituksen kanavoitinta alueen investointeihin ja kehittämiseen ja yhteyksien varmistaminen kansainvälisiin arvoverkkoihin

EAKR-, ESR- ja AIKO-rahoituksella toteutettavia hankkeita, lkm, tilanne 6.11.2018

Välkyt hankkeet: Pirkanmaan maakuntaohjelman 2018-2020 Välkkyyn teemaan kohdistuu tällä hetkellä toimenpiteitä **17** hankkeessa, jotka saavat EAKR-, ESR- ja AIKO-rahoitusta yhteensä **3,921 miljoonaa euroa**.

Enin osa Välkyistä hankkeista toteuttaa kokonaan tai osittain tavoitetta *1.1 Yrittäjyyden nostaminen ja kannustaminen uudelle tasolle* (10 hanketta; yhteensä 1,787 M€). Tavoitteen *1.2 Isojen haasteiden hyödyntäminen kehittämisalustoina* mukaisia kehittämishankkeita on viisi (yht. 1,282 M€) ja tavoitteen *1.3 Uuden yliopiston aktiivisten yhteyksien tehostaminen* kolme hanketta (1,076 M€). Yksi hanke kohdistuu tavoitteeseen 1.5, jolla kehitetään ulkomaisen rahoituksen kanavoitumista ja kansainvälisiin arvoverkkoihin kytkeytymistä. Startup-yrityksiin kohdistuvia hankkeita (tavoite 1.4) ei toistaiseksi ole käynnistynyt kyseisten rakennerahastoinstrumenttien avulla.

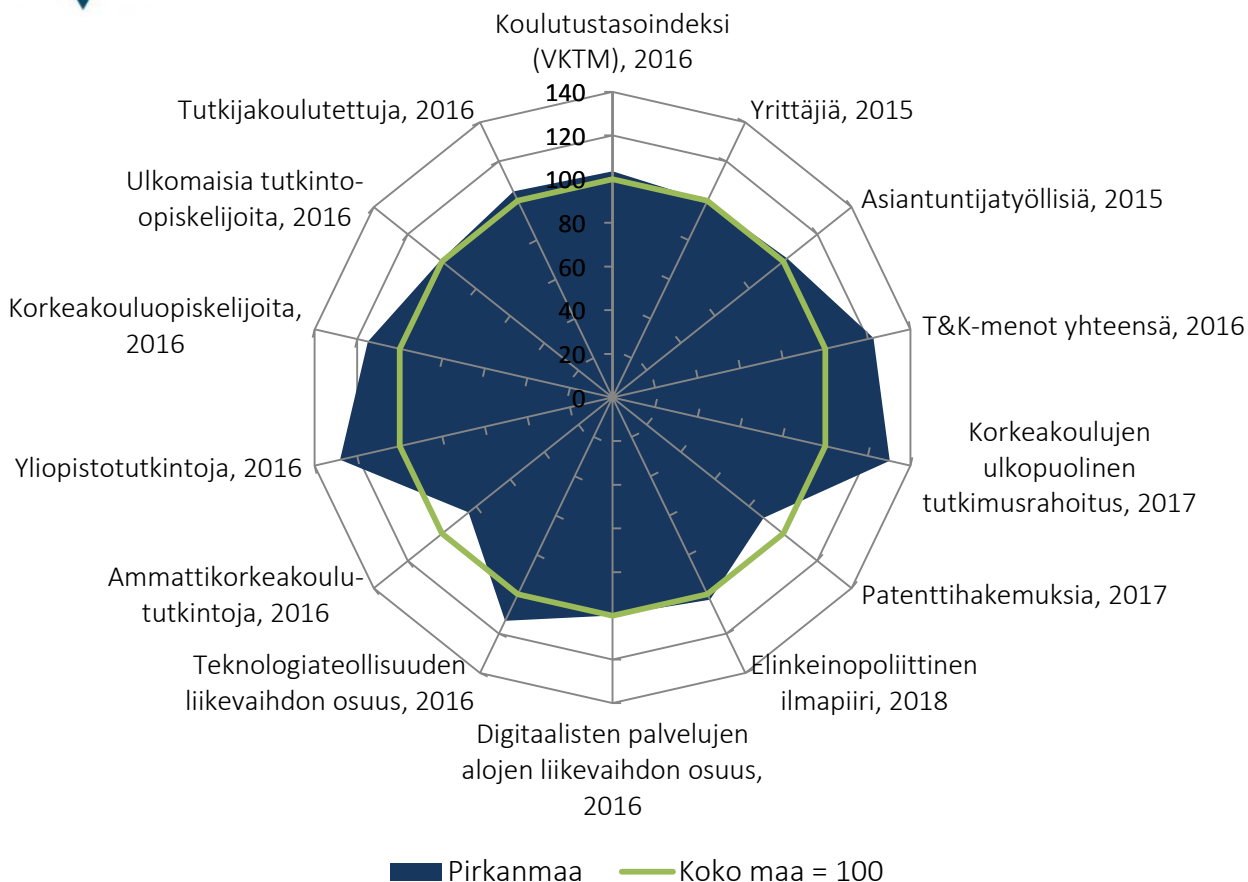
Nostoja Välkyistä kehittämisestä (osa hankkeista sijoittuu myös muihin kehittämiskokonaisuuksiin):

- 6Aika: Tulevaisuuden toimijariippumaton dataintegraatioalusta (CityIoT) (831 660 €, EAKR)
- Biopohjaiset älykkäät ratkaisut -yhteistyöalusta kiertotalouden alueellisena vahvistajana (784 899 €, EAKR)
- 6Aika: Tulevaisuuden älykkäät oppimisympäristöt (312 748 €, EAKR)
- Kestävän matkailun HUB (256 714 €, EAKR)
- Älykkään turvallisuuden ekosysteemi: Liiketoimintamallit ja kokeilut (101 312 €, AIKO)
- Smart City Lab – tutkimuksen ja koulutuksen koordinaatiomalli Smart Tampere -ekosysteemille (60 000 €, AIKO)
- Moniosaamista ennakointiin – Tiedon visualisointi pk-yritysten kansainvälistymisessä (44 408 €, AIKO)

Välkky Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta

Pirkanmaa	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Kehitys-suunta
Koulutustasoindeksi (VKTM)		365	369	374			↑
Yrittäjiä	26 236	26 300	26 843				↑
Asiantuntija-ammateissa työskenteleviä	77 961	78 310	79 010				↑
T&K-menot yhteensä, milj. euroa		832,5	771,6	672,2			↓
Korkeakoulujen ulkop. tutkimusrahoitus, milj. euroa			91,3	93,4	91,6		-
Patenttihakemuksia			110	99	110		-
Elinkeinopoliittinen ilmapiiri, km. arvosana		6,52		6,58		6,93	↑
Digitaalisten palvelujen liikevaihto, milj. euroa		1 046,5	1 123,4	1 190,9			↑
Teknologiateollisuuden liikevaihto, milj. euroa		4 991,2	4 881,9	4 772,4			↓
Ammattikorkeakoulututkintoja		2 022	1 979	2 009			-
Yliopistotutkintoja		4 083	4 795	3 779			↓
Korkeakouluopiskelijoita		33 785	31 714	31 454			↓
Ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita			1 819	2 062	1 925		-
Tutkijakoulutettuja (tohtoreita)		4 032	4 158	4 268			↑

Digitaalisten palvelujen alat: TOL 61-63. Teknologiateollisuus: TOL 24-30.

Lähteet: Tilastokeskus, OPH, Suomen Yrittäjät ja PRH. Pirkanmaan liitto 2018.

Välkky Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta

Välkyn Pirkanmaan kehittämiskokonaisuuden ainekset koostuvat osaamisesta ja koulutuksesta, TKI-toiminnasta, yritteliäisyydestä sekä teknologiasta ja älykkäistä ratkaisuista. Välkky Pirkanmaa 2040 kuvaa tavoitetilaa, jossa yhdessä luodaan, kiihdytetään ja otetaan käyttöön uusia ratkaisuja yhdistellen maakunnan erilaista korkealaatuista osaamista.

Välkkyys heijastuu mitattavissa olevaan toimintaympäristöön kasvavana taloudellisena tuotoksena, yrittämisen yleisyytenä, avoimena henkisenä ilmapiirinä ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten osalta muun muassa haettujen patenttien määränä.

Välkyn mittariston perusteella Pirkanmaa profiili on korkealle koulutautunut ja TKI-, teknologia- ja digi-intensiivinen, asiantuntijuuteen perustuva ja elinkeinopoliittiselta ilmapiiriltään positiivinen. Alipainottumista muuhun maahan verrattuna on lähinnä innovaatiotuotoksien osalta patentti-hakemusten määrässä. Patentoinnissa on havaittavissa alueellista keskittymiskehitystä pääkaupunkialueelle.

Pirkanmaan väestö on keskimääräistä koulututtuneempaa, ja uusia tutkintoja suoritetaan erityisen painottuneesti yliopistosektorilla. Laaja ja monialainen yliopistotarjonta on maan mitta-kaavassa poikkeuksellisen vetovoimainen. Ammattikorkeakoulututkintoja ja ammatillisen koulutuksen tutkintoja (joita on käsitelty tarkemmin Ehyen Pirkanmaan teemassa) suoritetaan suhteessa vähemmän kuin alueilla, joissa on tarjolla ainoastaan ammattikorke- tai ammatillisen tason koulutustarjontaa. Pirkanmaan korkeakoulut ovat hakijamääriltään maan suosituimpia. Toisaalta vastavalmistuneiden sijoittumista seurattaessa on huomattu, että moni suuntaa Pirkanmaan ulkopuolelle valmistumisensa jälkeen.

Maakunnan asukkaista keskimääräistä useampi on tohtorikoulutettu, ja määrä on kasvusuunnassa. Myös asiantuntija- ja erityisasiantuntijatason ammattinimikkeillä työskentelevien osuus on muuta maata isompi. Asiantuntijatyössä työskentelee 39 prosenttia työllisistä. Yrittäjien määrä vastaa valtakunnallista keskitasoa, ja 12 prosenttia työllisistä työllistää yrittäjänä vähintään itsensä.

Pirkanmaan elinkeinopoliittinen ilmapiiri on kohonnut viimeisimmässä mittauksessa. Yrittäjien antama arvosana elinkeinon harjoittamisen toimintaympäristölle on keskimääräistä positiivisempi.

Pirkanmaa on tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopainottunut maakunta, mikä näkyy edelleen hyvin selvästi myös profiilikuvassa. Pirkanmaan innovaatiotoiminnan tilannekuvan yhteydessä on kuitenkin huomattu, että maakunnan TKI-toiminnan rahallinen panostus on selvän laskusuuntainen. T&k-menojen osuus on laskenut alle kansallisen ja kansainvälisen tavoitetason, joka on neljä prosenttia alueella syntyvästä bruttokansantuotteesta. Erityisesti yksityisten yritysten t&k-toimintaan käytetään aiempaa vähemmän panoksia. Korkeakoulujen vahva menestys tutkimusrahoituksen hankkimisessa ei pysty paikkaamaan euromäärissä yritysten TKI-toiminnan vähentymistä.

Pirkanmaan vahvuuksia ovat teknologinen ja ohjelmistoperusteinen osaaminen, joka näkyy parhaiten teknologiateollisuuden liikevaihdon merkittävänä osuutena elinkeinorakenteessa. Teknologiateollisuuden rakennemuutos on vaikuttanut suuresti talouden ja viennin kehitykseen niin Pirkanmaalla kuin valtakunnallisesti. Digitalisaation trendiin liittyvä digitaalisten palvelujen liikevaihto on kasvanut tasaisesti maakunnassa koko vuosikymmenen.

Ehyt Pirkanmaa 2040

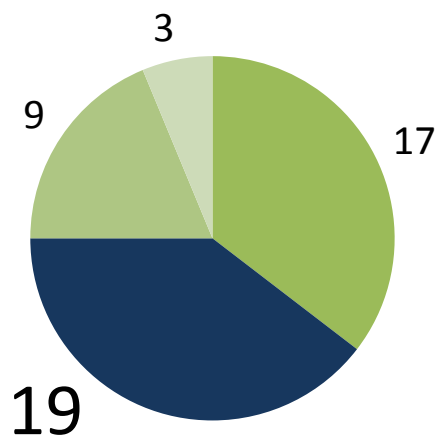
”Toiseksi näimme yhteyden pirkanmaalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden sekä talouden toiminnan, tuottavuuden ja työhön osallistuvuuden välillä, ja halusimme vahvistaa sitä.”

Ehyt Pirkanmaa -tavoitteet:

- Työn muutoksen ja uudenlaisten työn tekemisen tapojen muuntaminen mahdollisuuksiksi
- Työllisyydenhoidon uusien paikallisten mallien ja kokeilujen toteuttaminen ja tuki
- Yksilöiden ja yhteisöjen aktiivisen toimijuuden mahdollistaminen ja tukeminen
- Ympäristöjen tarjoaminen mielekkäälle, luovalle, aktiiviselle ja tuottavalle tekemiselle

EAKR-, ESR- ja AIKO-rahoituksella toteutettavia hankkeita, lkm, tilanne 6.11.2018

■ Välkky ■ Ehyt ■ Kestävä ■ Saavutettava

Ehyet hankkeet:

Ehyeen teemaan on kohdistunut toimenpiteitä kehittämiskokonaisuuksista eniten, 19 hanketta. Tukea ovat saaneet EAKR-, ESR- ja AIKO-ohjelmien kautta **19** hanketta, yhteensä **3,016 miljoonaa euroa**.

Hanketoimenpiteet toteuttavat kehittämiskokonaisuuden tavoitteita melko tasaisesti. Tavoitetta 2.3 *yksilöiden ja yhteisöjen aktiivisen toimijuuden tukemisesta* kehitetään kahdeksassa hankkeessa ja 2.1 *työn muutoksesta ja uudenlaisten työn tekemisen tavoista* seitsemässä hankkeessa. 2.4 eli *ympäristöt mielekkäälle ja luovalle tekemiselle* on kohteena kuudessa hankkeessa. *Työllisyydenhoidon paikallisiin kokeiluihin* (2.2) kohdistuu neljä kehittämishanketta.

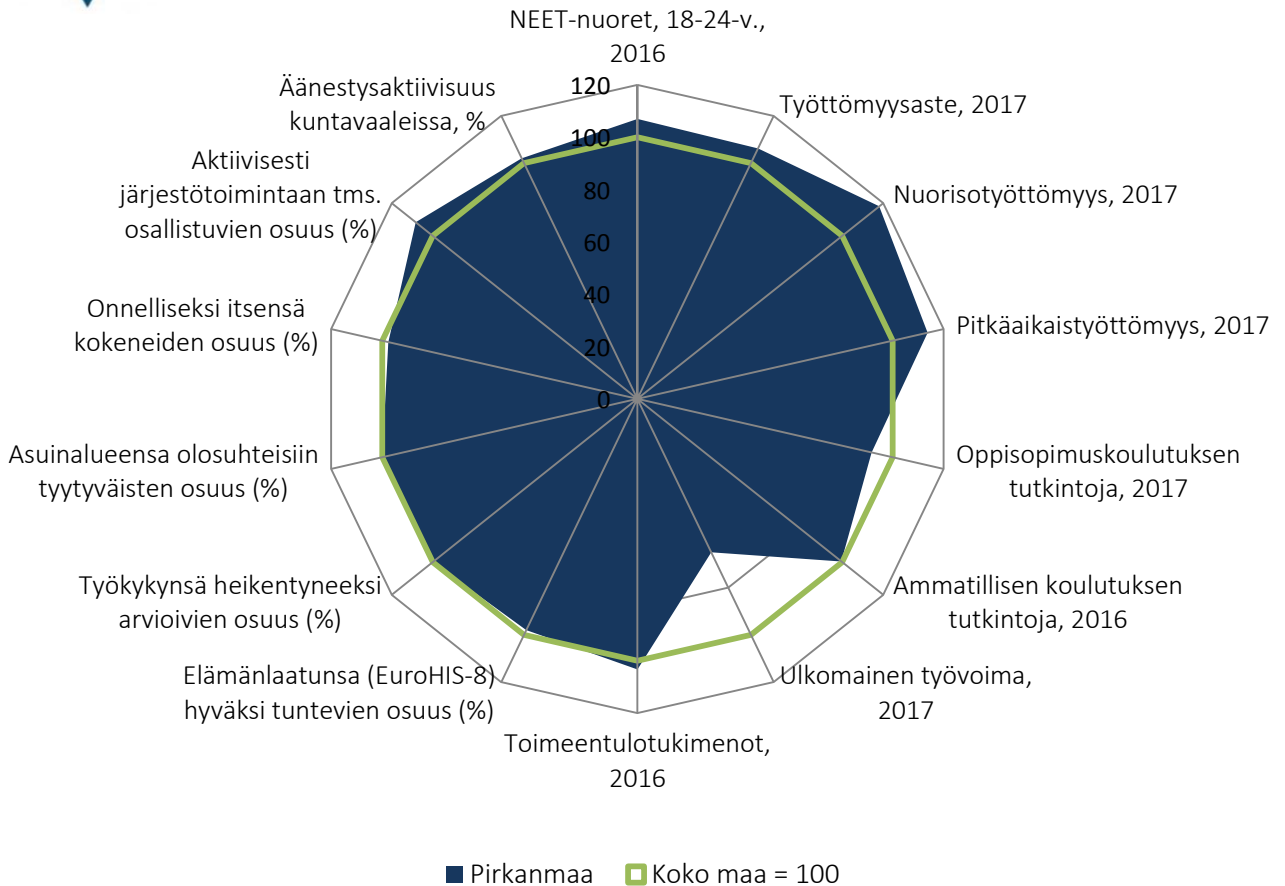
Nostoja Ehyestä kehittämisestä (osa hankkeista sijoittuu myös muihin kehittämiskokonaisuuksiin):

- 6Aika: Duunipolku (488 074 €, EAKR)
- KEIJO – Kokemusasiantuntijuus edistämässä itsenäisyyttä ja osallisuutta (236 434 €, ESR)
- OPIKKO – Oppien kuntoutuksesta koulutukseen (218 850 €, ESR)
- YTV - yhteisöllisyydellä ja osallisuudella työhyvinvointia ja tuottavuutta (145 437 €, ESR)
- 365/12 – Aina avoin ammatillinen oppilaitos (137 745 €, ESR)
- PoraKONE – Paikalliseen rakennemuutokseen vastaaminen insinöörikoulutusta laajentamalla (130 200 €, ESR)
- Luonto kuntouttaa (78 900 €, ESR)
- Isä-chat (41 062 €, AIKO)
- Yhdistykset kuntien kumppaneina Ylä-Pirkanmaalla (23 492 €, AIKO)
- Kansainvälisen yhteistyön valmisteluhanke: Ilona – Sosiaalinen yrittäjyys väylänä mielekkääseen työhön (14 999 €, AIKO)

Ehyt Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta

Pirkanmaa	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Kehitys-suunta
NEET-nuoria, 18-24-v., % vastaavanikäisistä			19,9	20,6	19,9		-
Yleinen työttömyysaste, %				15,2	15,4	12,2	↓
Työttömiä työnhakijoita				36 897	37 490	29 950	↓
Nuorisotyöttömiä (alle 25 v.)				5 248	5 373	4 195	↓
Pitkäaikaistyöttömiä				11 327	14 054	11 072	↓
Oppisopimuskoulutuksessa suoritettuja tutkintoja			987	1 155	1 165		↑
Ammatillisen koulutuksen tutkintoja			6 358	6 352	6 885		↑
Ulkomainen työvoima				6 530	6 834	7 044	↑
Toimeentulotukimenot, 1000 euroa			67 148	69 627	70 244		↑
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%)		52	51,6	53,4			↑
Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus (%)		26,5	27,7	26,2			-
Asuinalueensa olosuhteisiin tyytyväisten osuus (%)		83,6	82,3	83,2			-
Onnelliseksi itsensä kokeneiden osuus (%)		48,2	50,6	49,4			-
Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus (%)		29,2	26,7	29,9			-
Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %	59,1					60,1	↑

Ehyt Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta

Ehyen Pirkanmaan kehittämiskokonaisuudella edistetään hyvinvointia ja osallisuutta sekä eriarvoisuuden vähentämistä. Visiossa ehyt Pirkanmaa 2040 koostuu maakuntalaisista, jotka kiinnittyvät ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan, tekevät työtä sen ja itsensä hyvinvoinnin eteen ja tukevat toisiaan epätasapainon tilanteissa. Näistä lähtökohdista kumpuaa, että Pirkanmaan halutaan olevan paras paikka asua, työskennellä, osallistua, käyttää palveluita ja toimia talouden jäsenenä.

Maakunnan nykytilan profiilikuva kertoo työttömyyden olevan suurin eheyttä vastaan käyvä haaste. Pirkanmaalla on muuta maata korkeampi työttömyysaste, ja erityisen paljon rakenteellista työttömyyttä on nuorison ja pitkäaikaistyöttömien keskuudessa. Vaikka työllisyystilanne on talouden suhdanteiden myötä kohentunut, ja maakunnan työttömyysaste on laskenut lähemmäs koko maan tasoa, Pirkanmaalla on edelleen lähes 30 000 työtöntä työnhakijaa. Heistä 11 000 on pitkäaikaistyötöntä ja yli 4000 alle 25-vuotiasta nuorta työtöntä.

Laajentuneeseen ja pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy, että toimeentulotukimenot ovat maakunnassa hieman keskimääräistä korkeammat asukasta kohti. Menokehitys on viime vuosina ollut kasvusuuntainen.

Nuoret ovat tulevaisuuden kannalta merkittävin ryhmä. Siksi onkin erityisen huolestuttavaa, että huomattavan iso osa, joka viides nuorista aikuisista, ei ole löytänyt paikkaansa koulutuksen tai työelämän parista (ns. NEET-

nuoret; Not in Employment, Education or Training). Pirkanmaalla NEET-nuorien osuus on keskimääräistä suurempi, eikä osuus ole juuri muuttunut viime vuosina.

Muuttuva työelämä vaatii osaamisen päivittämistä sekä työssä olevilta että uusilla mahdollisuuksilla etsiviltä. Oppisopimus-koulutuksessa suoritetaan vuosittain lähes 1200 tutkintoa maakunnassa, ja määrä on ollut noususuunnassa. Myös ammatillisen koulutuksen tutkintomäärä kasvaa. Korkea-koulututkintojen ilmiöitä on tarkasteltu tarkemmin Välkyn Pirkanmaan mittaristossa.

Pirkanmaalla on keskimääräistä vähemmän ulkomaalaisperäistä työvoimaa, noin 7000 henkilöä. Ulkomaisen työvoiman määrä on kasvanut parin sadan henkilön vuosivauhtia.

Enemmistö maakunnan asukkaista osallistuu demokraattiseen päätöksentekoon ja on tyytyväinen asuinalueensa olosuhteisiin, mikä on eheyden kannalta positiivinen signaali. 30 prosenttia asukkaista osallistuu aktiivisesti järjestötoimintaan tai vastaavaan, ja järjestötoiminta onkin Pirkanmaalla keskimääräistä vireämpää. Itsensä onnelliseksi tai elämänlaatunsa hyväksi kokee kuitenkin vain noin puolet pirkanmaalaisista. Kenties onnellisuudesta ei ole tapana tehdä numeroa edes tutkimuksiin vastattaessa; kenties työllisyystilanteen haasteet peilautuvat tulokseen.

Kestävä Pirkanmaa 2040

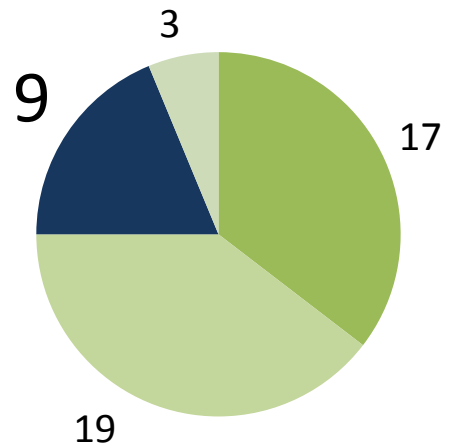
”Kolmanneksi ymmärsimme, että kasvu tuottaa vain lyhytaikaista iloa ja hyvinvointia, ellei se ole kestävää ja tasapainossa ympäristön kanssa.”

Kestävä Pirkanmaa -tavoitteet:

- Uudistuvan ja kehittyvän osaamisen jalostaminen skaalautuviksi vientituotteiksi
- Resurssiviisaiden toimintatapojen vakiinnuttaminen kaikilla toimialoilla
- Bio-, kierto- ja hyvinvointitalouden liiketoimintamahdollisuuksien käyttö etenkin Pirkanmaan maaseudun elinvoimaisuuden edistämiseksi
- Laadukkaan, monimuotoisen, terveellisen ja turvallisen elinympäristön hyödyntäminen elinvoiman ja hyvinvoinnin perustana
- Jaetun vision ja yhteisen resurssiviisaan tulevaisuuskuvan vahvistaminen bisnesekosysteemien toiminnan tukena

EAKR-, ESR- ja AIKO-rahoituksella toteutettavia hankkeita, lkm, tilanne 6.11.2018

■ Välkky ■ Ehyt ■ Kestävä ■ Saavutettava

Kestävän Pirkanmaan hankkeet:

Kehittämiskokonaisuuden mukaisia hankkeita on käynnistynyt **yhdeksän**. Ne ovat saaneet yhteensä **2,478 miljoonaa euroa** EAKR-, ESR- ja AIKO-rahoitusta.

Hankkeista enemmistö liittyy *resurssiviisaiden toimintatapojen vakiinnuttamiseen* (tavoite 3.2; 7 hanketta). Tavoitteita 3.1 eli *uudistuvan ja kehittyvän osaamisen jalostamista skaalautuviksi vientituotteiksi* ja 3.3 *Bio-, kierto- ja hyvinvointitalouden liiketoimintamahdollisuuksien käyttö* toteutetaan kumpaakin kolmessa kehittämishankkeessa. Kestävän teeman läpileikkaavasta luonteesta johtuen moni hankkeista toteuttaa useaa maakuntaohjelman tavoitetta.

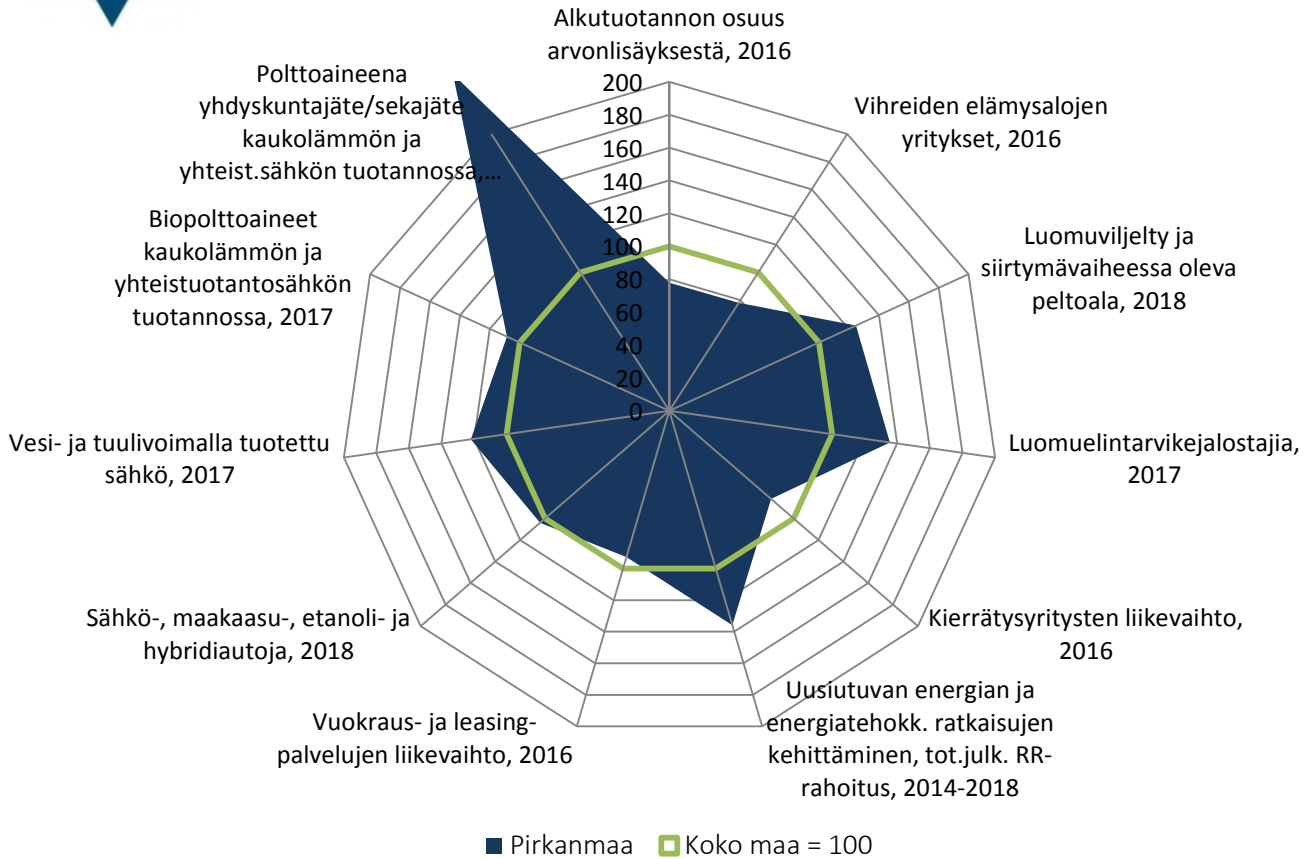
Nostoja Kestävän Pirkanmaan kehittämisestä (osa hankkeista sijoittuu muihinkin teemoihin):

- Biopohjaiset älykkäät ratkaisut -yhteistyöalusta kiertotalouden alueellisena vahvistajana (784 899 €, EAKR)
- 6Aika: Tulevaisuuden kiertotalouskeskukset (642 022 €, EAKR)
- Yritysten liiketoiminnan ja osaamisen edistäminen ympäristöjärjestelmällä (YLENNYS) (288 300 €, ESR)
- PIHI – Pirkanmaan vähähiiliset kalvoratkaisut (259 776 €, EAKR)
- Energian varastointiratkaisut osana uusiutuvan sähköenergian optimoitua käyttöä (242 335 €, EAKR)
- Elinvoimaa lähiruoasta – kumppanuudet lähiruuan hankinnoissa (57 822 €, AIKO)

Kestävä Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta

Pirkanmaa	2014	2015	2016	2017	2018*	Kehitys-suunta
Alkutuotannon arvonlisäys, M€	317,5	298,7	325,0			↑
Vihreiden elämysalojen yritystoimipaikat, lkm		200	203			↑
Luomuviljelty ja siirtymävaiheessa oleva peltoala, ha			22 390	23 881	26 300	↑
Luomuelintarvikejalostajia, lkm				75		-
Liikevaihto kierrätysalojen yrityksissä (TOL 38), 1000 €	125 759	120 878	122 811			↑
Liikevaihto vuokraus- ja leasing-palvelujen aloilla (TOL 77), 1000 €	108 435	131 294	138 880			↑
Rakennerahasto-ohjelman erityistavoite 3.1. Pk-yritysten energiatehokkuuden edistäminen, toteutunut julkinen rahoitus, €		669 736	387 105	132 120	0	↓
RR-ohjelman erityistavoite 3.2. Uusiutuvan energian ja energiatehokk. ratkaisujen kehittäminen, toteutunut julkinen rahoitus €		1 939 798	641 719	540 406	8 976 453	↑
Sähkö-, maakaasu-, etanoli- ja hybridautoja, lkm			786	1 293	2 170	↑
Vesi- (ja tuulivoimalla) tuotettu sähkö, GWh		521	497	457		↓
Biopolttoaineet kaukolämmön ja yhteistuotantosähkön tuotannossa, GWh		1 303,9	1 282,8	1 329,6		↑
Polttoaineena yhdyskuntajäte/sekajäte kaukolämmön ja yhteist.sähkön tuotannossa, GWh		0,0	465,0	485,6		↑
Maanrakennuksessa hyödynnetty uusiomateriaali MARA-ilmoituksissa, tn			171 550	244 872	193 900*	↑↓

*tilanne 11/2018. Lähteet: Tilastokeskus, Evira, Suomen Energiateollisuus ry, Pirkanmaan ELY-keskus ja Trafi.

Kestävä Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta 1/2

Kestävän Pirkanmaan kokonaistavoite tähtää siihen, että maakunta kehittyy huomioiden ympäristön kestävyys, resurssien viisaan käytön sekä kiertotalouden ja vihreän talouden mahdollisuudet. Tavoite on läpileikkaava ja koskee kestävien toimintatapojen vakiinnuttamista kaikille toiminnan alueille.

Uutta vihreää kasvua on mahdollista luoda kestävästi bio-, kierto-, ympäristöhyvinvointi- ja luontoarvoperustaisia elinkeinoja kehittämällä. Maakunnan korkea teknologinen osaaminen ja monimuotoinen, arvokas ympäristö- ja kulttuuriperintö ovat perustoja kestävien arvojen edistämiseksi.

Kestävän Pirkanmaan nykytilan profiilissa korostuu, että maakunnalla on erityisiä vahvuuksia muun muassa energian tuotantomuotojen, luomutuotannon ja käyttövoimaltaan entistä ympäristöystävällisempien ajoneuvojen yleisyydessä.

Tarastenjärven jätteenpolttolaitoksen valmistumisen jälkeen yhdyskuntajäte ja sekajäte ovat muodostuneet merkittäväksi kaukolämmön ja yhteistuotantosähköön polttoaineeksi. Pirkanmaalla myös puupohjaiset, uusiutuvat biopolttoaineet korostuvat kaukolämmön tuotannossa. Niin ikään Pirkanmaan sähköntuotannossa vesivoima on edelleen keskimääräistä yleisempi tuotantovoima, vaikka sen osuus onkin vähentynyt viime vuosina.

Pirkanmaalla alkutuotanto eli maa-, metsä- ja kalatalous muodostavat keskimääräistä

pienemmän osan elinkeinorakenteesta. Sen sijaan luonnonmukainen viljely on selvästi yleisempää kuin maassa keskimäärin. Pirkanmaalla luomun osuus viljelyalasta on 18 prosenttia (koko maa 14 %). Myös luomuelintarvikejalostajia on maakunnassa keskimääräistä enemmän. Puhdas, lähituotettu ruoka on arvokasta niin hyvinvoinnin kuin biotalouden edistämisen kannalta.

Sähkö-, maakaasu-, etanoli- ja eri hybridiautot ovat yleistymässä vauhdikkaasti. Niiden määrä on suunnilleen kaksinkertaistunut Pirkanmaalla joka vuosi.

Kestävän Pirkanmaan mittarissa on mukana vihreiden elämysalojen kehitys*. Luokittelulla viitataan yrityksiin, jotka toimivat luonto-, vesi-, ympäristömatkailu- ja kestävien elämysten aloilla. Pirkanmaalla ovat merkityksellisiä laajat vesistöt ja metsät, harjualueet, luonnonsuojelualueet sekä perinteikkäät kulttuuriympäristökohteet ja -maisemat. Vihreiden elämysalojen yrityskanta ei kuitenkaan painotu maakunnan elinkeinorakenteessa erityisen vahvasti.

Kestäviä arvoja edistäviksi toimialoiksi on tunnustettu myös kierrätysalat ja erilaiset vuokraus- ja leasing-toiminnot. Erityisesti vuokraus ja leasing ovat kasvaneet liikevaihdoltaan Pirkanmaalla, ja sen odotetaan kasvavan jakamistalouden ilmiöiden yleistyessä.

* Vihreiden elämysalojen toimialat: Retkeilymajat, Lomakylät yms. majoitus, Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunualueet, Maatilamatkailu, bed & breakfast, Lomamökkien vuokraus, Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing, Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing, Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing, Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym, Maisemanhoitopalvelut, Historiallisten nähtävyyksien, rakennuksien ja vastaavien kohteiden toiminta, Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta.

Kestävä Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta 2/2

Pirkanmaalla tehtyjen MARA-ilmoitusten perusteella uusiomateriaalien käyttö maarakennuksessa on kasvanut vuonna 2017. Kuluvan vuoden ilmoitusmäärä ei ole vielä lopullinen. Yleisimmin maarakennuksessa on Pirkanmaalla hyödynnetty betonimurskettä ja tuhkaa. Ilmoituksia käyttökohteista tulee vuosittain noin 35. Lisäksi tiedetään, että kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset käsittelevät pienimuotoisia jätteen hyödyntämisiä. Osa uusiomateriaalien hyödyntämisistä tehdään myös ympäristölupien puitteissa. Valtakunnallista vertailutietoa ei toistaiseksi ole saatavilla.

Maakunnan kestävän ja resurssiviisaan kehittämisen edellytyksiä tuetaan myös maakuntakaavoituksen avulla. Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 kehittämisperiaatemerkinnoissa on nostettu uudella tapaa esiin kiertotalouden, cleantechin, puhtaanapidon ja ympäristöteollisuuden kehittämisalueita. Teknisen huollon kehittämisen kohdealue-, aluevaraus- ja kohdemerkinnöillä osoitetaan maakunnan alueita, joilla varaudutaan mm. maanvastaanottoon ja kierrätykseen liittyviin toimintoihin kuten maa-ainesten ja uusiokäyttöön soveltuvien jätteiden käsittelyyn (tkm, EJm) sekä jätevesien, lietteiden ja biojätteen käsittelyyn (tkj, EJ). Puuterminaalien

kohdemerkinnällä (Pt) osoitetaan puutavaran ja bioenergiaraaka-aineiden kuljetuksiin ja käsittelyyn liittyvien terminaalien sijoittumista. Kehittämisyöhykemerkinnojen yhteydessä nostetaan esiin Kolmenkulman (kaupunkiseudun läntinen yritysalueiden kehittämisvyöhyke, kk2) ja Tarastenjärven (2-kehän kehittämisvyöhyke, kk3) alueiden kehittäminen erityisesti ympäristöteollisuuden ja cleantech-yrittäjätoiminnan sijoittumisedellytyksiä suosivasti.

Kestävää kasvua ja työtä – Suomen rakennerahasto-ohjelma 2014–2020 nostaa vähähiilisuuden ja energiatehokkuuden teemat esiin erityistavoitteissa 3.1. ja 3.2. Pirkanmaalla näistä jälkimmäinen, eli *Uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehittäminen*, on painottunut erityisen hyvin toteutuneella rahoituksella mitattuna.

Saavutettava Pirkanmaa 2040

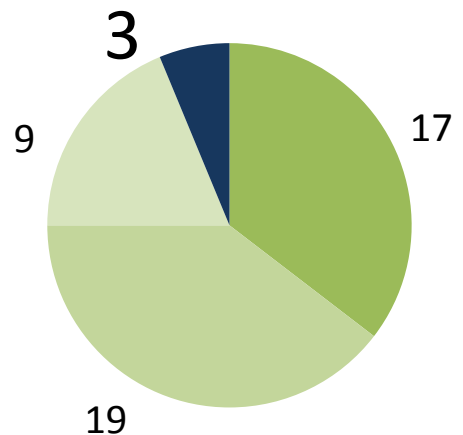
"Neljäntenä tulimme vakuuttuneeksi siitä, että toimiva infrastruktuuri, hallittu maankäyttö ja liikkumisen helppous ovat maakunnan kokonaisvaltaisen kehittymisen perusedellytyksiä."

Saavutettava Pirkanmaa -tavoitteet:

- Tietoliikenneverkon ja digitaalisten palvelujen kattava mahdollistaminen - "100 Mt/s kaikille"
- Koko maakunnan pysyttäminen palveluverkossa vyöhykkeisyyttä, joustavia palveluja ja toimintamalleja soveltaen
- Uusien palvelumallien tuominen tavaroiden ja ihmisten kuljetuksiin
- Koulutuksen saavutettavuuden varmistaminen, erityisesti digitaalisuutta kehittämällä
- Saavutettavuuden tavoitetason ja hierarkioiden määrittely, mallintaminen ja toteutus

EAKR-, ESR- ja AIKO-rahoituksella toteutettavia hankkeita, lkm, tilanne 6.11.2018

■ Välkky ■ Ehyt ■ Kestävä ■ Saavutettava

Saavutettavan Pirkanmaan hankkeet:

Pirkanmaan maakuntaohjelman 2018-2020 saavutettavuuden kehittämiskokonaisuuteen on kohdistunut toimenpiteitä **kolmessa** hankkeessa, jotka saavat EAKR-, ESR- ja AIKO-tukirahoitusta yhteensä **0,674 miljoonaa euroa**.

Suurimman rahoituksen hanke, 6Aika-ohjelmaan kuuluva Opastamisen ekosysteemi, toteuttaa tavoitetta *4.5 Saavutettavuuden tavoitetason ja hierarkioiden määrittely, mallintaminen ja toteutus*. Kaksi hanketta sijoittuu tavoitteeseen *4.2 Koko maakunnan pysyttäminen palveluverkossa vyöhykkeisyyttä, joustavia palveluja ja toimintamalleja soveltaen*. Saavutettavuuden teeman läpileikkaavasta luonteesta johtuen hankkeet toteuttavat useaa maakuntaohjelman kehittämiskokonaisuutta ja -tavoitetta.

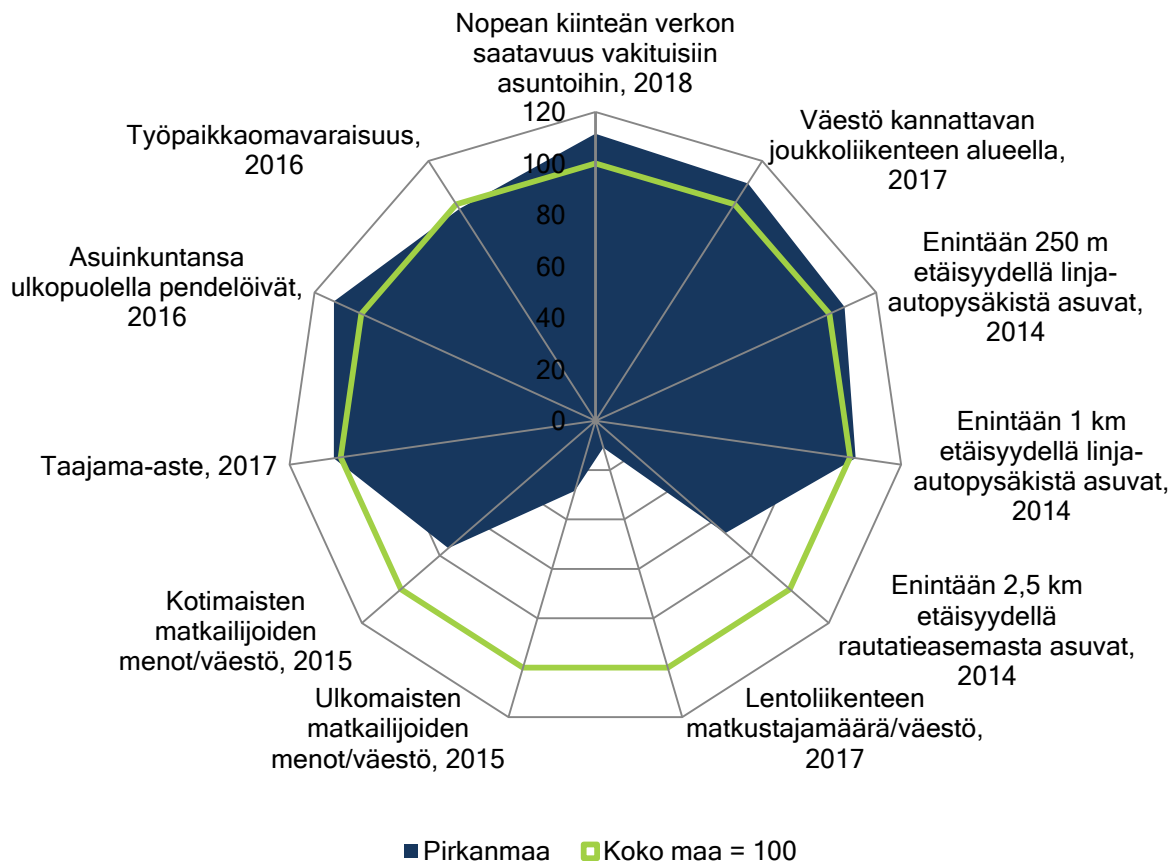
Saavutettavan Pirkanmaan kehittämishankkeita:

- 6Aika: Opastamisen ekosysteemi (589 862 €, EAKR)
- Asiakaslähtöisten sote-palvelujen integraatio (42 970 €, AIKO)
- Isä-chat (41 062 €, AIKO)

Saavutettava Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta

Pirkanmaa	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Kehitys-suunta
Nopean kiinteän verkon saatavuus vakituisiin asuntoihin, %						58,0	
Väestö kannattavan joukkoliikenteen alueella, %			49,4	49,5	50,0		↑
Enintään 250 m etäisyydellä linja-autopysäkeistä asuvat, %		62,5					
Enintään 1 km etäisyydellä linja-autopysäkeistä asuvat, %		92,9					
Enintään 2,5 km etäisyydellä rautatieasemasta asuvat, %			24,0	24,0	24,1		↑
Junien kaukoliikenteen matkustajavirta, Tampereen asema, 1000 matkaa			7 560	7 725	8 615		↑
Kotimaan lentoliikenteen matkustajat, TMP			89 938	86 278	85 844		↓
Ulkomaan lentoliikenteen matkustajat, TMP			267 144	122 652	144 180		↓↑
Ulkomaisten matkailijoiden menot, milj. euroa	128	121	94				↓
Kotimaisten matkailijoiden menot, milj. euroa	511	552	547				↑
Taajamissa asuva väestö			440 176	443 102	446 636		↑
Haja-asutusalueilla asuva väestö			61 291	60 543	59 552		↓
Taajama-aste, %			87,8	88,0	88,2		↑
Asuinkuntansa ulkopuolella pendelöivät		75 966	76 685	78 917			↑
Työpaikkaomavaraisuus (alueen työpaikat/työllinen työvoima), %		98,2	98,2	97,9			↓

Saavutettava Pirkanmaa 2040

Nykytilan profiili ja kehityksen suunta

Saavutettavan Pirkanmaan kehittämis-kokonaisuus koskee erityisesti maakunnan logistiikkaa, liikkumista, infrastruktuuria, yhdyskuntarakennetta ja palvelujen verkostoa. Saavutettavuudella tarkoitetaan toimivien yhteyksien mahdollistamaa sujuvaa arkea. Maakunnan sisäisen toiminnan lisäksi saavutettavuudessa korostuvat toimivat yhteydet muiden alueiden kanssa, ovatpa ne sitten teitä, ratoja, tavara- ja palveluvirtoja, matkustusta tai työvoiman liikkuvuutta.

Nykytila-analyysi osoittaa Pirkanmaan vahvuutena olevan asumisen rakenne, jossa kannattavan joukkoliikenteen alueella asuu keskimääräistä enemmän väkeä. Pirkanmaan väestö on keskittynyt taajamiin hieman valtakunnan tasoa yleisemmin. Taajama-aste ja taajamissa asuvan väestön lukumäärä ovat kasvussa. Taajamaväen määrä kasvaa maakunnassa noin 3000 henkilöllä joka vuosi, kun haja-asutusalueiden väestön määrä puolestaan on laskenut lähes tuhannella henkilöllä vuosittain. Väestön keskittyminen yhdessä yleisen väestönkasvun kanssa on parantanut joukkoliikenteen kattavuutta ja kaupallista kannattavuutta. Vastavuoroisesti 60 000 pirkanmaalaista, 12 prosenttia asukkaista, asuu haja-asutusalueella, jossa palvelujen saavutettavuus ja infrastruktuuri eivät kehity väestöpaineen ohjaamana.

Kiinteiden nopeiden tietoliikennesyhteyksien kattavuus (58 %) on maakunnassa keskimääräistä parempi. Arjen, työn ja palvelujen digitalisoituminen edellyttää laajaa kaistaa tietoliikenteen kulkea.

Työssäkäynti oman asuinkunnan ulkopuolella on yleistä, ja työmatkaliikenne lisääntyy väylillä. Lähes 80 000 pirkanmaalaista käy töissä muualla kuin kotikunnassaan. Noin

neljän tuhannen pirkanmaalaisen pendelöinti suuntautuu maakunnan ulkopuolelle, yleisimmin pääkaupunkialueelle, mutta myös mm. Satakuntaan, Keski-Suomeen ja Varsinais-Suomeen.

Pirkanmaalla on enemmän työllistä työvoimaa kuin työpaikkoja. Työpaikkaomavaraisuuden suhdeluku on hivenen pienentynyt viime vuosina, mikä kertoo siitä, että työpaikkoja ei ole syntynyt samaa tahtia maakunnan työvoimatarjonnan kasvun kanssa.

Pirkanmaa sijaitsee keskeisellä paikalla Suomen rataverkoston, ja huomattavan suuri osa maan junaliikenteen matkustajavirroista kulkee maakunnan läpi. Junien kaukoliikenteen matkustajavirta on ollut selvässä kasvussa Tampereen asemalla viimeisimpänä tilastovuonna. Lähiliikenteen kehittäminen on lähivuosien painopisteitä.

Tampere-Pirkkalan lentoaseman matkustajamäärät ovat vähentyneet kotimaan lentoliikenteen osalta. Sen sijaan ulkomaan lentoliikenteen matkustajamäärä kääntyi kasvuun vuonna 2017 uusien reittiavausten myötä. Vaikka matkailu on tärkeä osa Pirkanmaan elinkeinoja ja aluetaloutta, matkailijoiden käyttämien menojen osalta Pirkanmaan osuus on suhteellisen vaatimaton. Erityisesti ulkomaisten matkailijoiden kuluttaminen kohdistuu vahvasti pääkaupunkialueelle, Lappiin ja itärajan läheisille alueille.

Huomioita profiileista ja toimintaympäristöstä

Miten huomiot vaikuttavat johtopäätöksiin maakuntaohjelman edistämisestä?

VÄLKKY PIRKANMAA

Maakunnan vahvuuksia: kouluttautunut ja osaava väestö, vetovoimaiset oppilaitokset, digitalisaatioon vastaaminen.

Haasteita: Tutkimus- ja kehitystoiminnan supistuminen yrityssectorilla, elinkeinorakenteen murroksen jatkuminen.

EHYT PIRKANMAA

Vahvuuksia: Oppisopimus- ja ammatillinen koulutus lisääntyvät. Osallisuuden indikaattorit ja tyytyväisyys asuinalueeseen ovat hyvällä tasolla.

Haasteita: Syrjäytymisuhan alla olevien NEET-nuorten kohonnut osuus sekä rakenteellinen pitkäaikaistyöttömyys.

KESTÄVÄ PIRKANMAA

Vahvuuksia: energian ympäristöystävällisten tuotantomuotojen painottuminen, luomutuotanto, kiertotalouden huomiointi mm. maakuntakaavoituksessa.

Haasteita: Kasvava asukasluvu haastaa kestävyyttä, mutta voi myös sparrata innovaatio-toimintaa.

SAAVUTETTAVA PIRKANMAA

Vahvuuksia: Yhdyskuntarakenne tiivistyy, ja yhä useampi asuu taajamissa joukkoliikenteen saavutettavissa. Kiinteät nopeat verkkoyhteydet yleistyvät.

Haasteita: Työpaikkaomavaraisuuden vähentyminen lisää pitkiä työmatkoja ja kitkaa työmarkkinoilla. Ulkomaan matkailijoiden houkuttelu sisämaahan.